

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(повна назва закладу вищої освіти)

Факультет/інститут _____ геолого-географічний

Кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів _____

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Запорожченко О. В.

_____ 20__ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Регіональна економічна і соціальна географія

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський)

Спеціальність _____ 014.07 Середня освіта (Географія)
(код і назва спеціальності (тей))

2017 р.

Розробники:

Кондратюк Іван Іванович – доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму, к.і.н., доцент

Смольський Владислав Леонідович – старший викладач кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Хомутов Віктор Анатолійович – викладач кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Михайлова Ніна Павлівна – провідний фахівець кафедри економічної та соціальної географії і туризму, к.г.н.

Нефедова Ніна Євгенівна – доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму, к.г.н., доцент

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів

Протокол № 1 від. “31” серпня 2017 р.

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

(Біланчин Я.М.)
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від. “05” вересня 2017 р.

Голова НМК

_____
(підпис)

(Біланчин Я.М.)
(прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «Регіональна економічна і соціальна географія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів із спеціальності 014.07 «Середня освіта (Географія)».

Предметом вивчення дисципліни виступають методологія та методика економіко-географічних досліджень регіонів і країн світу, особливості та етапи формування політичної карти світу як глобальної геополітичної системи, загальна економіко-географічна характеристика регіонів і країн світу.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

Навчальна дисципліна «Регіональна економічна і соціальна географія» викладається після засвоєння бакалаврами наступних дисциплін: «Основи фізичної географії», «Основи суспільної географії», «Географія світового господарства», «Фізична географія материків і океанів». Дисципліна забезпечує набуття системи знань, вмінь і навичок просторового аналізу і прогнозування розвитку суспільно-територіальних систем за регіонами світу.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Методологія та методика економіко-географічних досліджень регіонів і країн світу
2. Регіони і країни світу: Європа
3. Регіони і країни світу: Азійський регіон
4. Регіони і країни світу: Америка
5. Регіони і країни світу: Африка, Австралія і Океанія

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – вивчення теоретико-методологічних основ та набуття практичних навичок суспільно-географічних досліджень регіонів і країн світу.

Завдання:

- розглянути політичну карту і типологію країн світу;
- розглянути теоретичні основи дослідження територіальної організації суспільного виробництва, просторових процесів та форм організації суспільного життя людей у конкретних регіонах та країнах світу;
- розглянути методику суспільно-географічного аналізу певних регіонів, що мають конкретно визначені межі, подібні природні, історичні, соціокультурні та господарські особливості;

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

- **ЗК1.** Знати й розуміти предметну область та розуміння професійної діяльності.
- **ЗК5.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

- **ЗК7.** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- **ФК1.** Здатність демонструвати знання об'єктно-предметної суті, понятійно-термінологічного апарату, структури географії, її місця і зв'язків в системі наук, історії розвитку, значення для суспільства
- **ФК2.** Здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів
- **ФК3.** Здатність використовувати поняття, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному)
- **ФК10** - Здатність розуміти та пояснювати особливості фізико-географічних об'єктів у геосферах, взаємозв'язки у ландшафтах та біогеоценозах
- **ФК11.** Здатність до системного географічного мислення, розуміння та пояснення основних фізико-географічних та суспільно-географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства.

Кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

- **ПРН1.** Знає та розуміє основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географічної науки, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географії
- **ПРН2.** Знає просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях;
- **ПРН3.** Усвідомлює зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом чинників різного характеру; розуміє наслідки і детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства; знає важливість збереження навколишнього середовища, охорони біологічного різноманіття, природоохоронної та природно-заповідної діяльності
- **ПРН4.** Знає основні фізико-географічні та суспільно-географічні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації, причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства
- **ПРН7.** Розуміє основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих її компонентів, класифікує зв'язки і залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них
- **ПРН11.** Вміє встановлювати географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства, використовує концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях
- **ПРН15.** Здійснює відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби,

картографічні методи, застосовує ГІС-технології для вирішення задач, пов'язаних з просторово-розподіленою інформацією та створенням тематичних карт використовує програмні засоби в комп'ютерних мережах, створює бази даних і використовує інтернет-ресурси;

• **ПРН22.** Застосовує базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, її теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати та порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії; вільно передає географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами

• **ПРН23** - Вибирає і застосовує основні методики та інструменти, які є типовими для різних галузей географії, виконує стандартні виміри і спостереження основних параметрів географічного середовища, необхідні для формування предметних компетентностей з географії в середніх загальноосвітніх школах

• **ПРН29.** Здатний проектувати траєкторію власного професійного розвитку і вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання предметні компетентності.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- політичну карту і типологію країн світу;
- теоретичні основи та методику суспільно-географічних досліджень регіонів і країн світу;
- закономірності територіальної організації суспільного виробництва, просторових процесів та форм організації суспільного життя людей у конкретних регіонах та країнах світу
- історичні особливості формування територій і кордонів держав та їх сучасне геополітичне положення;
- історичні, соціально-економічні, географічні передумови розвитку регіонів і країн світу;
- адміністративно-територіальний устрій країн, спірні території й міжнаціональні конфлікти;
- природно-ресурсний потенціал і демографічний потенціал як передумови розвитку економіки держав;
- особливості соціально-економічного розвитку й характеристика всіх міжгалузевих комплексів;
- зовнішньоекономічні зв'язки.

вміти:

- пояснити особливості сучасного геополітичного положення держав і моделі економіки;
- пояснити взаємозв'язок історичних періодів формування території й сучасний адміністративно-територіальний устрій;

- пояснити факторну роль природно-ресурсного потенціалу в структурі господарства;
- пояснити проблеми сучасного геодемографічного розвитку;
- проблеми й перспективи розвитку галузей господарства;
- зовнішньоекономічні та інтеграційні зв'язки держав;
- самостійно працювати з літературними джерелами, статистичними матеріалами, географічними картами та іншими довідковими матеріалами.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Методологія та методика економіко-географічних досліджень регіонів і країн світу.

Тема 1. Предмет та структура курсу «Регіональна економічна і соціальна географія».

Предмет та структура курсу, його учбово-методична база і місце в підготовці фахівця – географа. Літературне та джерелознавче забезпечення курсу.

Тема 2. Політична карта світу.

Поняття політичної карти світу (ПКС) як глобальної геополітичної системи. Складові частини політичної карти світу. Суб'єкти і об'єкти ПКС. Основні історичні типи геополітичних структур рівня країни.

Формування політичної карти світу як тривалий і безперервний процес. Кількісні і якісні зміни ПКС. Вплив суспільних і природних факторів на формування ПКС, їх взаємозв'язок і взаємодія.

Політична карта світу докапіталістичного типу, інструменти її формування. Особливості ПКС капіталістичного типу. Основні геополітичні сили її формування і розвитку: буржуазно-демократичні революції, колоніальна експансія і територіальний поділ світу, національні і визвольні процеси, міждержавні протиріччя. Європоцентризм ПКС капіталістичного типу. Колоніальний характер ПКС як одна з її найважливіших особливостей. Основні типи суб'єктів ПКС напередодні першої світової війни, їх коротка характеристика.

Політична карта світу сучасного типу. Версальська система мирних договорів і їх вплив на зміни ПКС. Революційні процеси в світі. Виникнення світової системи соціалізму. Еволюційні перетворення капіталізму. Друга світова війна як результат міждержавних протиріч і глибокі зміни ПКС. Національно-визвольні, антиколоніальні революції і крах колоніальної системи. Розпад світової системи соціалізму, СРСР, сепаратистські та національно-інтеграційні процеси в світі та їх вплив на трансформацію ПКС. Геополітичні епохи і специфічні риси формування політичної карти світу сучасного типу.

Тема 3. Типологія країн світу

Соціально-економічна і політична типологія країн світу. Поняття типології, її види. Вимоги до відбору критеріїв типології, їх різноманіття. Найбільш суттєві фактори і критерії соціально-економічної типології країн. Тип і модель розвитку,

їх відмінності. Типологічні групи країн за схемами В. Вольського, Б. Хорева і Н. Алісова, М. Болотіна і В. Шейніса, С. Лаврова, українських географів : спільні моменти і відмінності. Типологія країн за індексом розвитку людського потенціалу (ІРЛП).

Економічно розвинені країни, їх склад, типи і підтипи, місце в системі світового господарства, економіки і політики. Коротка характеристика підтипів і типологічних груп.

Постколоніальні країни як окремий тип, його підтипи і типологічні групи. Типологічні риси окремих груп постколоніальних країн: нових і найновіших індустріальних, нафтоекспортерів, “квартироздатчиків,” найменш розвинених.

Трансформаційні процеси у постсоціалістичних і пострадянських країнах. їх зміст, форми і методи здійснення. Проблеми типологізації цих країн.

Типологія країн світу за формою державного управління і адміністративно-територіальним устроєм. Суверенні країни, їх чисельність, розподіл по регіонах. Несамоврядні території. Проблемні території (невизнані держави). Різновиди республіканських і монархічних держав, політичних режимів. Форми адміністративно-територіального устрою: унітарна, федеративна, конфедеративна, їх зміст.

Особливості федеративної системи, причини її створення чи виникнення, розмежування повноважень між суб'єктами. Найбільші федерації світу, міжнаціональні проблеми в них. Особливості конфедеративної системи адміністративно-територіального устрою.

Змістовий модуль 2. Регіони і країни світу: Європа

Тема 4. Загальна економіко-географічна характеристика країн Європи.

Економіко-цивілізаційний огляд регіону, особливості політичного та економічного розвитку європейських країн у ХХІ столітті. Сучасна політична карта Європи, форми державного і адміністративно-територіального устрою країн, їх соціально-економічні типи.

Загальний ВВП, його структура, розбіжності у рівнях соціально-економічного розвитку країн. Природно-ресурсний потенціал регіону. Проблеми енергетичної, сировинної та продовольчої безпеки.

Характеристика населення країн Європи. Загальна чисельність та її динаміка. Демографічна ситуація (демографічна криза), особливості вікової структури населення, досвід впровадження конструктивної демографічної політики. Проблеми імміграції до країн регіону. Наростання ступеню поліетнічності і поліконфесійності населення. Сучасна просторова організація населення, динаміка та форми втілення урбанізаційних процесів. Особливості сільського розселення.

Макроекономічні процеси на тлі досягнутого рівня регіональної інтеграції ЄС – найрозвиненіше у світі інтеграційне угруповання країн. Фактори і особливості розвитку ЄС. Поступове територіальне розширення ЄС, взаємодія економічних і політичних факторів цього процесу. Трансформація функцій кордонів між державами ЄС, розвиток транскордонних регіонів і кластерів.

Країни АКТ, які є асоційованими з ЄС. Співвідносини ЄС і НАТО. Україна – ЄС на шляху інституціонального зближення. Загальна економіко-географічна характеристика провідних галузей економіки європейських країн: структура і географія промисловості, сільського господарства і АПК, сфери послуг і інформаційної сфери. Особлива роль розвиненої інфраструктури, туристично-рекреаційної діяльності та зовнішно-економічних відносин у країнах Європи. Головні проблеми європейських країн в умовах глобалізації світової економіки: сталий розвиток, фінансова заборгованість та дефіцити бюджетів, висока частка незайнятого населення у працездатному віці, міжнародний тероризм.

Тема 5. Економіко-географічна характеристика ФРН.

ФРН – природа, населення, економіка, політика. Економічні райони. Проблеми об'єднаної країни.

Тема 6. Економіко-географічна характеристика Франції.

Загальна економіко-географічна характеристика Франції, місце у ЄС. Економічні райони.

Тема 7. Економіко-географічна характеристика Великої Британії.

Загальна характеристика Великої Британії. Економічні райони.

Тема 8. Економіко-географічна характеристика Італії.

Особливості соціально-економічного розвитку Італії. Економічні райони.

Тема 9. Економіко-географічна характеристика невеликих країн ЄС.

Невеликі країни ЄС у міжнародному поділі праці.

Тема 10. Економіко-географічна характеристика країн Південної Європи.

Проблеми соціально-економічного розвитку країн Південної Європи.

Тема 11. Економіко-географічна характеристика країн Центрально-Східної Європи.

Проблеми перехідної економіки у країнах Центрально-Східної Європи: Польщі Чехії, Угорщині, Словаччині.

Тема 12. Економіко-географічна характеристика країн пострадянського простору

Історія формування кордонів та території країн пострадянського простору.

Історичні особливості та динаміка геодемографічних процесів в країнах пострадянського простору. Сучасна геодемографічна ситуація. Етнічний склад населення та міжнаціональні відносини.

Розселення населення. Міське населення та проблеми урбанізованих територій. Сільське населення та проблеми сільської місцевості. Географія конфесій.

Історичні етапи соціально-економічного розвитку. Радикальні ринкові перетворення та структурні зміни в економіці країн пострадянського простору.

Природно-ресурсний потенціал та мінерально-сировинна база країн пострадянського простору.

Географія галузей господарства. Географія зовнішньоекономічної діяльності.

Тема 13. Економіко-географічна характеристика Білорусії.

Історія формування білоруської державності та території Білорусії. Географічне положення та природно-ресурсний потенціал. Екологічна проблема. Населення Білорусії. Сучасна соціально-економічна ситуація. Географія галузей господарства. Зовнішньоекономічні зв'язки. Внутрішні відмінності та перспективи розвитку.

Змістовий модуль 3. Регіони і країни світу: Азійський регіон

Тема 14. Загальна економіко-географічна характеристика Азійського регіону. Азія – найбільш динамічний регіон світової економіки. Загальні історико-географічні риси азійських країн. Природно-ресурсний потенціал. Сучасний поділ Азії на субрегіони.

Тема 15. Економіко-географічна характеристика країн Східної Азії.

Японія – один з провідних центрів світової ринкової економіки. Інвестиційно-іноваційна модель розвитку економіки та її складові. Ресурсозабезпечення за рахунок імпорту. Дефіцит земельних і сільськогосподарських земельних ресурсів. Використання океанських біоресурсів, марекультура. Структура і географія промисловості Японії, експортний характер промислового виробництва. Тихоокеанський промисловий пояс. Зовнішньоекономічні зв'язки Японії: структура і географія. Японські ТНК і ТНБ у світовій економіці. Економічні райони Японії, японський мегалополіс та найкрупніші агломерації у його складі.

Китай – друга за розміром ВВП країна світу. Історико-географічні особливості розвитку Китаю у другій половині ХХ ст. Політика чотирьох модернізацій (1978 р.), відкритої та експортноорієнтованої економіки. Населення Китаю. Ключові риси динаміки населення, вікової структури та демографічної політики. Прискорення процесів урбанізації. Загальна характеристика економіки. Структура та географія промисловості Китаю, ВПК. Співвідношення старого (планового) та нового ринкового виробництва. Загальна характеристика сільського господарства. Соціальні зрушення у сільській місцевості. Провідні галузі сільського господарства, райони спеціалізації. Зовнішня торгівля Китаю: структура і географія. Проблема заниженого курсу юаня. Найбільші у світі золотовалютні резерви. Економічні райони Китаю та їх трансформація за останні 30 років. Відкриті економічні райони та розширення їх до меж усієї приморської смуги для закордонних інвесторів. Особливі адміністративні райони (ОАР) – Сянган (Гонконг) і Аоминь (Макао).

Тема 16. Економіко-географічна характеристика країн Південно-Східної Азії.

Південно-Східна Азія - особливий субрегіон за рівнями соціально-економічного розвитку країн. Нові індустріальні країни регіону, їх склад і коротка характеристика. Найменш розвинені країни регіону, їх проблеми, особливості економіко-географічної характеристики Індонезії, В'єтнаму та Брунею.

Тема 17. Економіко-географічна характеристика країн Центральної і Південної Азії.

Історико - географічна характеристика субрегіону Центральної Азії і Казахстану. Природно-ресурсний потенціал. Загальні риси демографічного розвитку. Постсоціалістичні перетворення економіки країн.

Індія часів Британської імперії та перших років незалежності. Політика неприєднання. Місце державного сектору та національних монополій у економіці. Розвиток імпортозаміщуючої економіки на основі використання природно-ресурсного потенціалу та трудових ресурсів.

Особливості демографічного розвитку Індії. Демографічний перехід, вікова структура населення. Проблеми міжетнічних і міжконфесійних відносин. Процеси урбанізації в Індії. Загальна економіко-географічна характеристика промисловості, промислові райони. Розвиток наукоємних галузей виробництва, ВПК, формування технополісів. Географічні аспекти інвестиційної політики, коридори росту. Роль сільського господарства у економіці Індії. Зелена, блакитна та біла революції. Райони спеціалізації сільського господарства. Структура і географія зовнішньоекономічної діяльності. Економічні райони та найкрупніші агломерації Індії.

Тема 18. Економіко-географічна характеристика країн Південно-Західної Азії.

Історико-географічна характеристика Пакистану і Бангладешу економічний і демографічний потенціал Проблеми взаємовідносин з Індією.

Іран: природні ресурси, населення, економіка (галузева і територіальна структури), політика.

Тема 19. Економіко-географічна характеристика пострадянських країн Закавказзя.

Історичні особливості формування території. Сучасні проблеми адміністративно – політичного устрою. Характеристика та оцінка природно-ресурсного потенціалу регіону. Особливості геодемографічного розвитку. Сучасні проблеми. Структура та територіальна організація господарства. АПК та його проблеми. Зовнішньоекономічні зв'язки, перспективи їх розвитку.

Змістовий модуль 4. Регіони і країни світу: Америка

Тема 20. Загальна економіко-географічна характеристика Північної Америки.

Північна Америка - найпотужніший за розміром ВВП регіон світової економіки. Природно-ресурсний потенціал регіону. Історико-географічні особливості освоєння і заселення Території Північної Америки. Створення зони вільної торгівлі (НАФТА) та її функціонування.

Тема 21. Економіко-географічна характеристика США.

Історія формування території, державний устрій та адміністративно-територіальний поділ США. Залежні від США країни та території. Природно-географічні умови і фактори розвитку економіки США. Історичні, демографічні та соціально-економічні фактори, що зумовили високий рівень продуктивності праці у країні.

Динаміка чисельності населення, особливості процесів відтворення населення, географічні і соціальні розбіжності природного руху. Імміграційна (переселенська) складова населення у минулому, сучасні геодемографічні, міжрасові, міжетнічні та соціальні проблеми. Проблеми урбанізації (супер-, суб-, рур-,деурбанізації). Мегаполіси та стандартні метрополітенські ареали, міські агломерації, фермерський тип сільського розселення.

Географія водного і лісового господарства, проблеми раціонального використання земельного фонду. Структура і географія АПК США. Райони спеціалізації сільського господарства. Рибальство у морях та внутрішніх водоймах, розвиток аквакультури.

Структура і географія промисловості США, промислові райони. ВПК країни. Екологічні проблеми розвитку та територіальної концентрації промислового виробництва. Новітні форми територіальної організації промисловості: промислові парки, наукові та технологічні парки, кластери, технополіси. Інноваційна складова розвитку економіки США.

Географія освіти і науки країни. Фінансова сфера, особливості туризму і рекреації, інформаційна сфера. Зовнішньоекономічна діяльність та її роль в економіці, зростаюча залежність США від імпорту енергоносіїв і сировини. Місце американських ТНК та ТНБ у сучасних процесах глобалізації в умовах фінансової кризи.

Сучасний стан проблем соціально-економіко-географічного районування США. Економічні райони на макро – та мезорівнях.

Тема 22. Економіко-географічна характеристика Канади.

Історико-географічна характеристика Канади. Природно-ресурсний потенціал Канади. Особливості структури економіки Канади. Населення Канади. Перехід до простого відтворення населення та зростання його чисельності за рахунок імігрантів. Особливості процесів урбанізації у Канаді. Міжетнічні проблеми у сучасному вимірі. Загальна економіко-географічна характеристика промисловості Канади. Структура і географія промислового виробництва. Розвиток новітніх галузей. Структура і географія сільського господарства і АПК, райони спеціалізації сільського господарства. Відкритість канадської економіки. Проблеми розвитку інноваційної економіки. Регіоналізм територіальної структури економіки Канади, економічний сепаратизм. Проблеми економіко-географічного районування Канади. Економічні райони, країни.

Тема 23. Загальна економіко-географічна характеристика Карибо-Латинської Америки

Країни Латинської Америки на економічній і політичній карті світу. Латинська Америка в цивілізаційній історії людства. Основні етапи формування політичної карти Латинської Америки: іспано-португальське завоювання регіону; національно-визвольні, буржуазно-демократичні революції початку XIX ст.; експансіоністська політика США, Англії, Франції і Голландії та її вплив на формування політичної карти регіону; кубинська революція і визвольні рухи в Латинській Америці.

Сучасна політична карта регіону. Держави і залишки колоніальної системи в регіоні. Тенденції розвитку геополітичної ситуації в регіоні. Диференціація і типологія латиноамериканських країн.

Загальна оцінка природно-ресурсного потенціалу латиноамериканських країн – кліматичних, земельних, водних, лісових і мінеральних ресурсів. Основні райони мінерально-сировинних ресурсів та їх характеристика. Особливості соціально-економічного розвитку країн регіону та їх місце в структурі світового господарства і серед країн, що розвиваються.

Характеристика населення регіону Латинської Америки. Расовий склад населення. Етнічний склад населення його формування, особливості. Релігійний склад населення, географія релігій.

Чисельність населення Латинської Америки та її динаміка за останні 50 років. Розміщення населення, його особливості, типи розселення. Найбільші країни. Українська діаспора в регіоні.

Природний рух населення і його тенденції. Статеві-вікова структура населення, її особливості. Міграційні процеси в регіоні. Міське і сільське населення. Процеси урбанізації в регіоні та їх особливості. Мегаполіси Латинської Америки та їх проблеми. Структура зайнятості населення.

Характеристика промисловості країн Латинської Америки. Особливості галузевої і територіальної структури. Паливно-енергетичний комплекс країн Латинської Америки, його структура. Чорна і кольорова металургія країн регіону. Машинобудівний комплекс, його особливості. Комплекс хімічних і нафтохімічних виробництв. Легка і харчова промисловість у структурі промислового виробництва. Найбільші промислові райони Латинської Америки та їх коротка характеристика. Питома вага окремих країн у промисловому потенціалі регіону. Промислова політика урядів латиноамериканських країн. Роль монополій США, ТНК інших країн у промисловості регіону.

Сільське господарство країн Латинської Америки. Загальна оцінка потенціалу для розвитку. Причини відсталості. Монокультура. Латифундизм. Малоземелля та безземелля. Типи сільського господарства в країнах регіону. Галузева структура АПК. Співвідношення рослинницької і тваринницької галузей. Внутрішня структура рослинництва і тваринництва. Найбільші райони виробництва продукції сільського господарства в регіоні. Найбільші країни-виробники і експортери окремих видів продукції сільського господарства, перш за все плантаційних культур.

Транспортна система країн Латинської Америки, місце в її структурі різних видів транспорту. Зовнішньоекономічні зв'язки регіону. Особливості структури та географії експорту та імпорту. Зовнішній борг латиноамериканських країн та проблеми, які він породжує. Країни Латинської Америки в зовнішньоекономічних зв'язках України.

Інтеграційні процеси в регіоні латиноамериканських і карибських країн: Андський пакт, МЕРКОСУР, ЦАСР, КАРИКОМ. Субрегіони Латинської Америки, та їх коротка характеристика.

Тема 24. Економіко-географічна характеристика найбільших країн Латинської Америки.

Суспільно-географічна характеристика найбільших країн Латинської Америки – Бразилії, Мексики, Аргентини, їх території, географічного положення, природних умов і ресурсів, особливостей історичного і економічного розвитку.

Особливості галузевої і територіальної структури промисловості Бразилії, Мексики та Аргентини. Найбільші райони добувної і обробної промисловості країн. Особливості розвитку енергетики, чорної і кольорової металургії, підприємств машинобудівного комплексу, хімії і нафтохімії, легкої і харчової промисловості. ТНК в промисловості країн.

Місце Бразилії, Мексики та Аргентини в аграрному потенціалі регіону Латинської Америки. Основні напрямки спеціалізації сільськогосподарського виробництва вказаних країн, найважливіші сільськогосподарські райони в них.

Транспортні системи і зовнішньоекономічні зв'язки найбільших країн Латинської Америки. Структура і географія зовнішньої торгівлі. Економічне районування Бразилії, Мексики та Аргентини; коротка характеристика районів.

Змістовий модуль 5. Регіони і країни світу: Африка, Австралія і Океанія

Тема 25. Загальна економіко-географічна характеристика Африканського регіону.

Африканський регіон і його місце в цивілізаційній історії людства. Особливості і основні етапи формування політичної карти континенту. Сучасна політична карта Африки. Типологія африканських країн, її особливості.

Загальна оцінка природно-ресурсного потенціалу країн Африки, місце її економіки в структурі світового господарства та в структурі економіки країни, що розвиваються. Особливості ЕГП. Коротка характеристика рельєфу, земельних, кліматичних, водних ресурсів. Мінерально-ресурсний потенціал континенту, його загальна оцінка та місце в потенціалі світу, особливості. Основні райони мінерально-сировинних ресурсів та їх характеристика.

Населення африканського континенту: расовий склад, географія рас, перехідні групи; африканського континенту: расовий склад, географія рас, перехідні групи; етнічний склад населення, типи етнічної спільності на сучасному етапі розвитку. Проблема політичних та етнічних кордонів на континенті. Позиція ОАЄ з даної проблеми. Мовна ситуація в регіоні, основні мовні групи. Релігії африканського континенту, їх географія.

Чисельність населення, його динаміка. Диференціація країн за чисельністю населення. Найбільші країни (перша десятка). Розміщення населення. Сільське і міське населення, його особливості. Найбільші агломерації. Міграційні процеси на континенті.

Природний рух населення. Демографічний вибух. Статевовікова структура населення. Структура зайнятості населення.

Загальна характеристика економіки країн Африки. Особливості економіки: багатокладність, аграрно-сировинний характер, слабкий розвиток виробничої інфраструктури, диспропорції в розвитку країн, низький рівень національного

прибутку та рівня життя тощо. Тенденції економічного розвитку після здобуття незалежності. Пріоритети економічної політики. Інтеграційні процеси на континенті.

Характеристика сільського господарства країн Африки. Потенціал розвитку сільського господарства на континенті, коротка характеристика його складових. Загальна відсталість сільського господарства та її причини. Аграрна політика африканських урядів після здобуття незалежності. Типи сільського господарства в країнах регіону. Галузева і територіальна структура сільськогосподарського виробництва. Співвідношення провідних галузей. Внутрішня структура рослинництва. Географія його основних груп (зернової, коренеклубнеплодів, олійної, технічної тощо), найбільші виробники. Ступінь забезпеченості продовольством населення. Особливості структури тваринницької галузі, її проблеми. Країни з переважанням тваринництва. Рибальство та його значення у вирішенні продовольчої проблеми в країнах регіону.

Характеристика промисловості африканських країн. Особливості галузевої структури. Промислова політика африканських урядів в умовах незалежності. Індустріалізація в країнах Африки і вплив на неї структурних змін в світовому господарстві. Характеристика основних галузей промисловості – енергетики, гірничодобувної, легкої і харчової промисловості, чорної та кольорової металургії, хімічної та нафтохімічної промисловості, їх місце в галузевій структурі. Найбільші промислові райони, вузли і центри. Регіони

африканського континенту, їх варіанти, коротка фізико-і економіко-географічна характеристика.

Тема 26. Економіко-географічна характеристика країн Африки.

Єгипет – найбільша країна Північної Африки. Місце Єгипту в цивілізаційній історії Африки і світу, сучасній політичній історії африканського континенту. Близькосхідна проблема і Єгипет. Особливості географічного положення. Загальна оцінка природно-ресурсного потенціалу країни. Характеристика населення Єгипту, його чисельності, динаміки, структури, розміщення. Особливості урбанізації, найбільші агломерації. Загальна характеристика господарства країни, основних підсумків його розвитку за роки незалежності. Індустріальні процеси в країні, створення базових галузей промисловості. Роль і значення Суецького каналу для розвитку економіки. Особливості територіальної організації господарства. Аграрні перетворення в країні; характеристика основних галузей сільськогосподарського виробництва. Структура і географія зовнішньої торгівлі Єгипту.

Нігерія – найбільша країна африканського континенту. Географічне положення країни. Загальна оцінка природних умов і ресурсів. Характеристика населення Нігерії, його етнічного складу. Складність процесів національної консолідації, етнічні і релігійні протиріччя в країні. Сільське і міське населення, особливості урбанізації. Структура економіки, місце в ній сільського господарства, добувної та інших галузей промисловості. Особливості територіальної організації аграрної сфери і промисловості країни. Зовнішньоекономічні зв'язки.

Південно-Африканська Республіка – найрозвиненіша країна Африки. Особливості її географічного положення та історії. Типологічна приналежність ПАР та її специфіка. Загальна оцінка природно-ресурсного потенціалу країни, його місце серед країн Африки і світу. Населення ПАР, його динаміка, чисельність, расовий склад. Політика апартеїду, її наслідки та подолання. Розміщення населення, міське і сільське населення. Найбільші агломерації ПАР.

Характеристика галузевої структури і територіальної організації господарства. Основні галузі добувної і обробної промисловості, їх місце в потенціалі країни та особливості. Галузева структура аграрної сфери; основні сільськогосподарські райони країни; особливості фермерства. Галузева і географічна структура зовнішньої торгівлі ПАР.

Тема 27. Загальна економіко-географічна характеристика Австралії і Океанії.

Історико-географічна характеристика Австралії і Океанії. Природно-ресурсний потенціал. Країни Океанії та їх коротка характеристика.

3. Рекомендована література

Основна

1. Алисов Н.В., Хорев Б.С. Экономическая и социальная география мира. Общий обзор. – М.: Гардарики, 2000.
2. Басовский Л.Е., Фомичева И.В. Экономическая география России: Учеб. пособие. – М.: РИОР, 2005. – 117 с.
3. Безуглий В.В., Козинець С.В. Регіональна економічна та соціальна географія світу. Посібник. – К.: Академія, 2003.
4. Дністрянський М.С. Політична географія і геополітика України. Навчальний посібник. – Тернопіль: Богдан, 2010.
5. Заячук М.Д. Економічна та соціальна географія світу: навчальний посібник. / М.Д. Заячук, О.С. Чубрей. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009.
6. Зимин Б.Н. География мирового хозяйства. Ч.1-2. – М, 1994 – 320 с.
7. Економічна і соціальна географія світу: навч. посібник [за ред. Кузика С.П.] – Львів: Світ, 2003.
8. Економічна і соціальна географія світу. [за ред. Б.П. Яценка] – К., 1997.
9. Економіка зарубіжних країн [під ред. А.С. Філіпенка]. – К.: Либідь, 1996. – 416 с.
10. Липец Ю.Г. География мирового хозяйства: учеб. пособие для вузов. / Ю.Г. Липец, В.А. Пуляркин, Э.В. Шлихтер – М., 1999. – 530 с.
11. Ломакин В.К. Мировая экономика. / В.К. Ломакин – М.: Финансы, 1998.–707 с.
12. Максаковский В.П. Географическая картина мира. Ч. I. – Ярославль: Верхняя Волга, 1998.
13. Максаковский В.П. Географическая картина мира. Ч. II. – М: Дрофа, 2005.
14. Масляк П.О. Країнознавство: підручник. – К.: Знання, 2008.
15. Мироненко Н.С. Введение в географию мирового хозяйства. / Н.С. Мироненко – М., 1995. – 190 с.

16. Політична географія і геополітика: навч. посібник. / Б.П. Яценко, В.І. Стафійчук, Ю.С. Брочевський та ін.; [за ред. Б.П. Яценка]. – К.: Либідь, 2007. – 266 с.
17. Спиридонов И.А. Мировая экономика. М.: Инфра, 1999
18. Страны и народы. Земля и человечество. Глобальные проблемы. [отв.ред. И.Т. Фролов]. – М.: Мысль, 1985. – 429 с.
19. Страны и регионы мира: экономико-политический справочник. – М.: Проспект, 2005. – 440 с.
20. Экономическая и социальная география стран ближнего зарубежья: Пособие для вузов /М.П. Ратанова, В.Л. Бабурин, Г.И. Гладкевич, В.Н. Горлов, А.И. Даньшин; под ред. М.П. Ратановой. – М.: Дрофа, 2004. – 576 с.
21. Экономическая и социальная география стран ближнего зарубежья: пособие Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: Підручник / В.М. Юрківський– К.: Либідь, 2002.– 416 с.
22. Дахно І.І. Міжнародна торгівля. / І.І. Дахно– К.: МАУП, 2004. – 309 с.
23. Яценко Б.П. Політична географія. /Б.П. Яценко – К.: НАНУ, 2005.–132 с.

Додаткова

1. Алексеев А.И., Николина В.В. География России: население и хозяйство России. – М., 1997
2. Атлас мира. – М.: Изд-во РусКа, 2005. – 177 с. Атлас України. – К., 20003.
3. Болотин Б. Мировая экономика за 100 лет. Статистическое приложение. // МЭ и МО, 2001. - №9.
4. Гальчинський А.С. Україна – на перехресті геополітичних інтересів. – К.: Знання України, 2002. – 180 с.
5. Географический атлас для учителей средней школы – М., 1982
6. Глушкова В.Г., Симазин Ю.А. Тесты и задания по экономической и социальной географии России и новых независимых государств. – М.: Владос, 1999 – 224 с.
7. География России. Население и хозяйство: Атлас. – М.: Дрофа, 2002. – 48 с.
8. Геополитические и геоэкономические проблемы России. – СПб, 1995
9. Гумилев Л.Н. От Руси до России: Очерки этнической географии.- СПб.: Юна, 1992.
10. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі. / М.С. Дністрянський – Львів: ЛНУ, 2000. – 310 с.
11. История России: Атлас. – М.: Дрофа, 2002. – 48 с.
12. Магидович И.П. Очерки по истории географических открытий. – М., 1967.
13. Михайлова Н.П., Нефедова Н.С. Региональная экономическая и социальная география: Российская Федерация. Ч. 1-3. – Одеса: Астропринт, 2006, 2007.
14. Морозова Т.Г., Победина М.П., Шишов С.С. Экономическая география России. Учебное пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 527 с.
15. Петрова Н.Н. География (современный мир). Учебник. – М.: ФОРУМ – ИНФРА-М, 2006. – 224 с.

16. Родионова И.А. Экономическая география и региональная экономика.- М., 2002.
17. Славяне на Днестре и Дунае. – Киев, 1983.
18. Социально-экономическая география России. – М.,2001. – 556 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Географія і туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lgtinfo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=33&Itemid=47&lang=ru
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
3. Мировая статистика [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.worldometers.info/ru>
4. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.ua>.
5. Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org>.
6. Програма розвитку ООН, звіти та інформація про людський розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.undp.org>
7. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
8. Dialogues in Human Geography [Electronic resource]. – Mode of access: <http://dhg.sagepub.com/content/3/1.toc>
9. Encyclopedia of World Problems and Human Potential [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.uia.be/world-problems-and-globalissues>.
10. Human Geography / Journal of Studies and Research in Human Geography [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.humangeographies.org.ro/>
11. National geographic – журнал [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://ngm.nationalgeographic.com/>
15. World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>.
12. Human Geography [Electronic resource]. – About.com <http://geography.about.com/od/culturalgeography/a/humangeography.htm>

4.Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік, іспит.

5.Методи діагностики успішності навчання: семінарські заняття, тестування, індивідуальне опитування, фронтальне опитування, контрольні роботи за змістовими модулями.